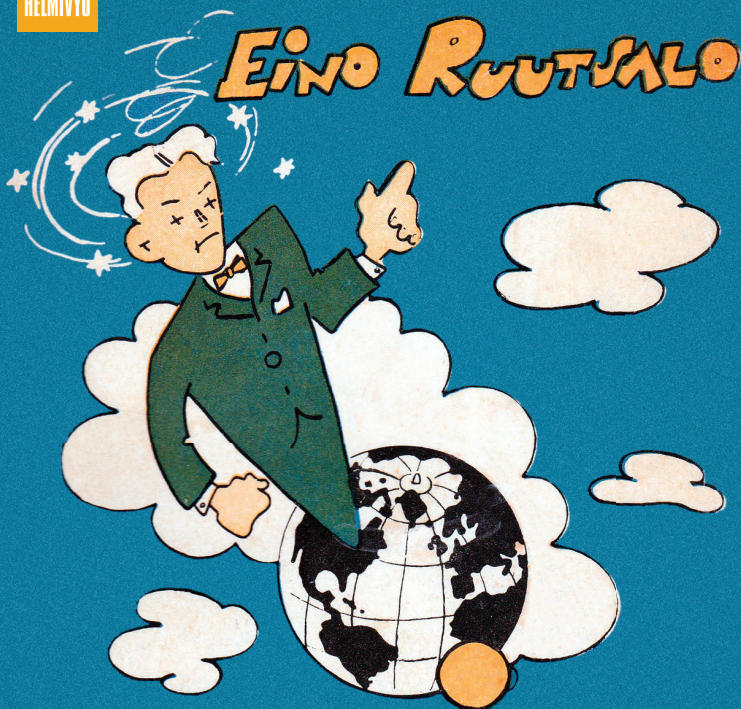

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

EINO RUUTSALO

TOROPAINEN
" "
TYRMÄTÄÄN

Toropainen tyrmätään

Eino Ruutsalo

Toropainen tyrmätään

Kustantamo Helmivyö
Turku 2020

Eino Ruutsalo: Toropainen tyrmätään
Ilmestynyt alun perin vuonna 1945
Kirjapaino Aa:n julkaisemana
ISBN 978-952-7211-52-6
Painopaikka: BoD, Norderstedt, Saksa

Eino Ruutsalon kirjallista parodiaa

Eino Ruutsalo (1921– 2001) tunnetaan parhaiten kuvataiteilijana ja elokuvantekijänä, joka pyrki 1950- ja 1960-luvuilla eroon tavanomaisista esittämisen tavoista. Ruutsalo teki myös paljon konkreettista tai kuvarunoutta, jossa kuvan ja sanan välinen ero pyrittiin hävittämään monin eri tavoin. Ruutsalon animaatioita ja mainosfilmien ylijäämäpaloja yhdistelevien elokuvien yksittäiset stillit voisivat toimia myös graafisina runoteksteinä.

Ruutsalo aloitti kuitenkin taiteellisen uransa huumorikirjailijana. Oltuaan sodassa taistelulentäjänä hän julkaisi vuonna 1944 novellin ”Päävoitto” *Nuori nauru* -antologiassa, joka koottiin kilpailun perusteella, ja yhden humoristisen romaanin, joka liippaa läheltä rikosaiheita. ”Päävoitto” on hauskan ekspressiivisesti kirjoitettu tarina surkeasta lukemistolehtirunoilijasta, joka inspiraatiota odotellessaan ostaa arvan kaupustelijalta. Ruutsalon arvaamaton huumori on hyvin pakinamaista: arpojen tuotto menee Tekohampaita epäonnistuneille nyrkkeilijät ry:lle.

Novellia seurasi romaanin *Toropainen tyrmätään*, joka ilmestyi vuonna 1945 Kirjapaino Aa -nimiseltä kustantamolta. Kirjapaino Aa:sta ei ole paljon tietoa, mutta se oli yksi toisen maailmansodan jälkeisen kus-

tannusbuumin edustajia. Aan julkaisemiin kirjoihin kuuluvat muun muassa Yrjö Siitoinin harvinainen jännäri *Kauhujen saattue* (1946; tekijä ilmeisesti ei su-kua tunnetumalle Siitoinille) ja Sakari Lappi-Seppälän SS-muistelmia *Haudat Dnjeprin varrella* (1945).

Toropainen tyrmätään on muodoltaan hyvin väljä kertomus Jooseppi Toropainen -nimisestä rehevästä kansansankarista, joka kulkee ympäri maailmaa lähinnä sattuman viemänä. Saatuaan rukkaset kosimaltaan naiselta hän tuppautuu Nappula-nimisen kulkurin matkaan ensiksi Itämerellä kulkevaan laivaan, sitten Englantiin ja sieltä vielä Yhdysvaltoihin, jossa miehet ryhtyvät yksityisetsiviksi ja taistelevat itseään Al Caponea vastaan.

Kirja vaikuttaa ensilukemalta kevyeltä viihdehupailulta, jollaisia Suomessa julkaistiin lukuisia sodan jälkeen – vertailukohdaksi asettautuvat vaikkapa Reino Helismaan romaani *Tyttö kuin atomipommi* (1946) tai lukuisat LP-sarjan lyhyet kirjat. *Toropainen tyrmätään* on kuitenkin monissa kohdin parodinen suhteessa aiempaan viihdekirjallisuuteen – esimerkiksi lopun seikkailut Yhdysvalloissa voi lukea irvailuna Marton Taigan Topi Turve -tarinoille, joissa suomalainen sankari toimii rikollisia vastaan Amerikassa. Samanlaisia juttuja oli tietysti 1930- ja 1940-lukujen suomalainen lukemistoviihde täynnään, mutta Ruutsalon kuvaama täydellinen sekaannus ja kaaos ovat selvää liioittelua.

Yhtälailla parodiaa on myös kirjan alku, jossa Ruut-

salo leikittelee romanttisen viihteen kuvastolla. Kuvaava on kohta, jossa Toropainen ja tyttö ovat yhdessä: “Tuntui hurmaavalta Afroditen antaessa nuuhkaista silkkinenäliinaansa, jonka hänen rakastettavuutensa oli kastanut hajuvesipullossa. ‘Onnellisia hetkiä ja harmaita päiviä – rakkautta.’ Uinko minä kermavaahdossa käsipohjaa suklaapohjaisessa kristallimaljakossa, jossa vastaani uiskenteli vohveleita? Olin rautaa raskaampi ja ilmaa kevyempi.” Vastaavia kohtia teksti on täynnä.

Toki parodiset tyylikeinot olivat yleisiä esimerkiksi Ollin pakinoissa, ja lajityyppiparodioita teki muun muassa Valentin teoksessaan *Uninen mutta onnellinen* (1928). Parodisia romaaneja ilmestyi Ruutsalon kirjan kanssa samaan aikaan useita, kuten Veikko Karumon *Olenko minä nyt kuussa?* (1946) ja Sampsa Korpelan *Kuka murhasi ja kenet?* (1946). Kansakunta kaipasi sodan jälkeen hauskaa viihdykettä.

Kokonainen romaaniparodia on vaikea laji, ja aivan täysin ei onnistu Ruutsalokaan. *Toropainen tyrmätään* -kirjan loppuosa on vaisumpi kuin alkupuolisko eikä Ruutsalo ole jaksanut kehitellä uusia retorisia keinoja loppuun asti. Kirjan lopetus kuitenkin on tyrmäävä, ja siitä tulee mielikuva, että Ruutsalo aikoi kirjoittaa jatko-osan Toropaisen ja Nappulan seikkailuille.

Erikoiseksi Ruutsalon romaanin tekee myös se, että Toropaisen kertomuksen keskeyttää myös usein jo-

kin aivan muu kertomus, jolla ei ole mitään tekemistä Toropaisen omien seikkailujen kanssa. Tällainen on esimerkiksi kuvaus Lontoon eläintarhasta, jonne Toropainen eksyy ja jää tarkkailemaan kisailevia kenguruja ja todistaa sukupuolen välisen kamppailun valitsevan myös eläinten keskuudessa. Tämän jälkeen Toropainen ihastuu “muotoja noudattavaan kesäpukuun” pukeutuneeseen “Kauniiseen Naiseen”, ja jää auton alle ylittäessään tietä: “Juovikas kesäpuku oli ajatuksissani. Autoilija painoi turhaan kumitruutasta törähdyksen. Niinpä minä lokasuojan tönäisemänä ilmailin itseni silmänräpäyksellisesti kuin poikkitönäisty ajatukseni.”

Väljä kertomuksellisuus on tietenkin aina kuulunut suomalaiseen humoristiseen kirjallisuuteen, aina Maiju Lassilasta alkaen, ja Ruutsalon kirjalle löytyvät vertailukohdaksi myös Veijo Meren postmodernistisesti jutustelevat romaanit ja novellit.

Ruutsalon ura jatkui Toropais-romaanin jälkeen Ruotsissa mainostoimiston graafikkona. Hän lähti Ruotsista Yhdysvaltoihin, aivan kuin sankarinsa Toropainen, ja maassa hän opiskeli piirtämistä. Vuonna 1952 hän palasi Helsinkiin ja Taideakatemiaan. Ruutsalon omimmaksi tyylisuunnaksi tuli abstrakti ekspresionismi.

Ensimmäisenä lyhytelokuvansa, kaupunkitunnelmia taltioivan *New York – usvaisen kaupungin*, Ruutsalo teki vuonna 1952. Urallaan Ruutsalo teki useita kym-

meniä lyhytelokuvia ja neljä pitkää näytelmäelokuvaa, jotka poikkesivat tunnelmallisuudessaan ja symbolismissaan muusta ajan kotimaisesta elokuvatuotannosta huomattavasti. Tekijän tunnetuimmat elokuvat ovat kuitenkin 1960- ja 1970-luvuilla tehdyt abstraktit animaatiot, kuten *Kaksi kanaa* (1962) ja *ABC 123* (1967). Niissä taiteilija piirsi suoraan raakafilmille tai käsitteli jo olemassaolevaa kuvamateriaalia.

Vuonna 1995 Ruutsalo muisteli kirjan verran sotakokemuksiaan taistelulentäjänä teoksessa *Tiiksjärven ilmataistelijat*. Se kertoo, että Ruutsalon viehtymys häilyvään ja nopeasti ohimenevään kuvailmaisuun on perua lentoajoilta.

Tässä teoksessa julkaistaan sekä Eino Ruutsalon esikoisromaani että ”Päävoitto”-novelli. Teoksia ei ole koskaan aiemmin julkaistu uudestaan.

Kiitos taiteilijan tyttärille Annikalle ja Liisalle luvan saamisesta ja taustatietojen kertomisesta. Kiitos myös Marko Homeelle, jonka Ruutsalo-tietämys on vertaansa vailla.

Turussa 15.6.2020

Juri Nummelin

– RAKASTATKO SINÄKIN MINUA,

kysyi Onerva ihmeellisellä äänellään, jonka hänen laulunopettajansa halpamaisesti oli arvioinut kevättodistuksessa kuusi miinukseksi. Sitten hän katsoi taide-tauon ajan taivaanrannan ohutta olemusta ehkä vastausta odottaen ja käänsi sadesäitä kestävän kauneutensa minuun päin antaen silmiensä tehdä vastustamatonta työtä.

Vältin hänen katseensa onnistuneesti kuin Ruotsi sodan ja sanoin maanantiaamuisen matalalla äänellä paremmin rikkoakseni tunnelman juoksun: – Vieläkö isäsi polvessa on vettä vai joko se taipuu?

– Taipuu. Taipuu enemmän kuin sinä. Sinä, joka olet jäykkä kuin virkatie. Miksi et voi sanoa minulle suopaan että haluaisit minun matkustavan Sinne, missä pippuri kukkii.

– Itsehän olen halunnut matkustaa Brasiliaan. En ole koskaan toivonut sinua Sinne.

– Niin! Niin! Itse Sinne kyllä menisit, mutta et ot-

EINO RUUTSALO

Suomalainen mies onnistuu vaikka valokuvassa.

Toropainen

Jooseppi Toropainen on nuori mies, joka kaipaa rakkautta. Ikäväkseen hän joutuu etsimään sitä ulkomailta. Laivalla kohti Amerikkaa hän kohtaa mitä eriskummallisimpia ihmisiä, ja perillä New Yorkissa hän joutuu taltuttamaan Al Caponen johtamat gangsteriporukat.

Toropainen tyrmätään on notkeasti ja elävästi kirjoitettu viihdekirjallisuuden parodia. Se on tekijänsä, tunnetun kuvataiteilijan ja elokuvantekijän Eino Ruutsalon (1921–2001) ainoa romaani. Kirja ilmestyi alun perin vuonna 1945 eikä sitä ole koskaan julkaistu uudestaan.

Mukana kirjassa on myös Ruutsalon vuonna 1944 julkaisema novelli ”Päävoitto”, joka ilmestyi alun perin *Nuori nauru* -nimisessä antologiassa.

ISBN 978-952-7211-52-6

9 789527 211526

Kansikuva: Eino Ruutsalo